

Csicsay Alajos

A pacsirtákról



Ki ne ismerné az oly sokat énekelt Akácós út kezdetű dalt? Sokak szerint ez a legszebb magyar nóta, mások viszont szerfölött lekicsinylik. Mi tagadás, kissé érzélgős és már eléggé elcsépelet is. Ízlés dolga, ki minek tartja. Keletkezését illetően sok vita forgott körülötte, egyesek azt állították, német, mások meg, hogy román eredetű, azonban tény, Magyarországon a cigányzenekarok honosították meg a dzsentrivilág fénykorában. Ami viszont nekem rég feltűnt, hogy kezdetben nem azzal a szöveggel énekeltek, amellyel manapság. Legalábbis az első strófáját nem, ami ma így szól: „Nyár este volt, madár dalolt a fán...”, előzőleg pedig: „... pacsirta szólt a fán”. Ez váltott ki egy másik vitát, miszerint ki látott pacsirtát fán énekelni, hiszen az, az ég madara. Ha megkérdezték volna az ornitológusokat, nekik biztosan más lett volna a véleményük, de hát a széplelkeket ilyen prózai dolgok sosem érdekelték. A szakirodalomban az erdei pacsirtáról például ez olvasható: „A hím szívesen ül fákra is énekelni. Tavasszal és nyáron szinte éjjelnappal dalol, mind ülve, mind repülés közben. Éneke nagyon szép és tiszta, de nem változatos”. Hátha épp ennek a madárnak az éneke ihlette meg a dal szerzőjét? Ki tudhatja? De hogy miért nem lett az erdei pacsirtából (is) nótasztár, annak is megvan a maga oka. Szerintem azért, mert a népszerűséget elorozta tőle a mezei pacsirta, mely előadói művészetében hasonló trükkökkel él, akár az embersztárok. Túlzottan exhibicionista, ráadásul még plagizál is. Olvassuk csak! „Ének közben újra meg újra felemelkedik a földről, s szinte remegő csapkodással száll feljebb, egyre feljebb, míg végre majdnem eltűnik a pillantásunk elől. Ezután újra leereszkedik, összecukott szárnyakkal úgy hull alá, mint a mélybe hajított kő s csak közvetlenül a föld közelében tárja ki szárnyait, s fészke

közeliében letelepedik. Bár dala csak kevés világos, tiszta, erős hangot tartalmaz, de végtelenül sok szakaszból áll, melyeket hol trillázva és pergetve, hol élesen fütyülve ad elő. Dala szépségéhez hozzájárulnak a más madarak énekéből átvett részek. Napkelte előtt és napnyugta után a földön is énekel.” Nahát!

A harmadik fajból, a búbos pacsirtából nem lett híres „előadóművész”, pedig igencsak törekszik rá. Íme a bizonyíték: „... szívesen hallatja szavát a talaj egy-egy kiemelkedéséről. A szava így hangzik: »tritriri és gyui.« Énekében bőven található idegen hangokat, mivel a búbos pacsirta kiváló utánpótló (»gúnyoló«). Vagyis parodista? Ez sem kutyafüle!

De vegyük komolyabbra a szót, azaz pár mondattal váltsunk át a biológia nyelvére!

A pacsirtafélék (Alaudidae) családja, a verébalaknak (Passeriformes) rendjébe tartozó énekes madarak. E soktagú családból az MME 2003-ban három fajt választott ki az év madarának: a mezei- (Alauda arvensis), a búbos- (Galerida cristata) és az erdei pacsirtát (Lillula arborea). Kérdezhetnénk, minek alapján? Valószínűleg azért, mert a magyar határőrök 2001-ben egy Olaszországba tartó hűtőkamionban több mint 11 ezer madár tetemet foglaltak le, nagyrészt apró énekeseket, főként rigókat és pacsirtákat, melyeket az olasz éttermek ingyenc vendégeiknek asztalára szántak, mint ételkülönlegességeket. De vajon mit lehet megenni egy pacsirtából, hiszen a legnagyobbak az élő testtömege is alig éri el az 50 grammot. Az ilyen örültségekre szokták mifelénk azt mondani, hogy vannak emberek, akik jó dolgukban már nem tudják, mit csináljanak. Ha értelemben és érzelmekben lennének annyira gazdagok, mint anyagi javakban, talán nem lenne annyi sok ostobaság a világban. De

ahhoz az is kéne még, hogy legalább részben ismerjék a természetet és a művészeteket. Hiszen olyan bűbájosság ezek a madarak, csak észre kellene venni őket. A búbos pacsirta régebben a tágas mezők madara volt, ma viszont ott szaladgál a lábunk előtt az aszfalton, elszórt morzsák után kutatva. Évtizedek során annyira urbanizálódott, hogy a kóbor macskák elől menedéket keresve, a panelházak tetején is képes költeni, ami számára újabb veszélyek forrása lett. Ugyanis annak ellenére, hogy a pacsirták minden faja fészeklakó, a kicsinyeik már 9-10 napos korukban mielőtt megtanulnának repülni, szanaszét szaladnak, viszont a háztetőkön nincs elég tér, így többségük a mélybe zuhan. Hiába szaporak – évente kétszer, háromszor is költenek –, egyedszámuk mindinkább apad. A mezei pacsirtáé is, mert őt meg a monokultúrás, vegyszeres gazdálkodás irtja kíméletlenül.

Köszönhetően a művészeteknek, mint már utaltam rá, ő a legismertebb mind közül. Magasra szálló madárként a reményt és az (el)vágyódást szimbolizálja. A mi Petőfinktől Van Goghon át Jiří Mencilig se szeri, se száma a művészeknek, akik a saját eszközeikkel örökítették meg. Képtelenség lenne mindenkit felsorolni, aki valami módon „megénekelte”, de ha a festészetben támad kedvünk barangolni, könnyen rálelünk Szinnyei Merse Pál Pacsirtájára. A magyar irodalomban alig akad klasszikus költő, aki szóba ne hozta volna.

S ha már a zenével kezdtem, had említsem meg a román Dinicu művét, amit a 100 tagú cigányzenekar előadásában élvezhetünk, ha élőben nem is, legalább CD-n vagy az interneten. Még így is felejthetetlen élmény hallgatni. Am ha az igazi pacsirtát halljuk énekelni, pláne február végén, amikor megérkezik hozzánk, semmi sem tudja pótolni. Ha megérkezik egyáltalán...